

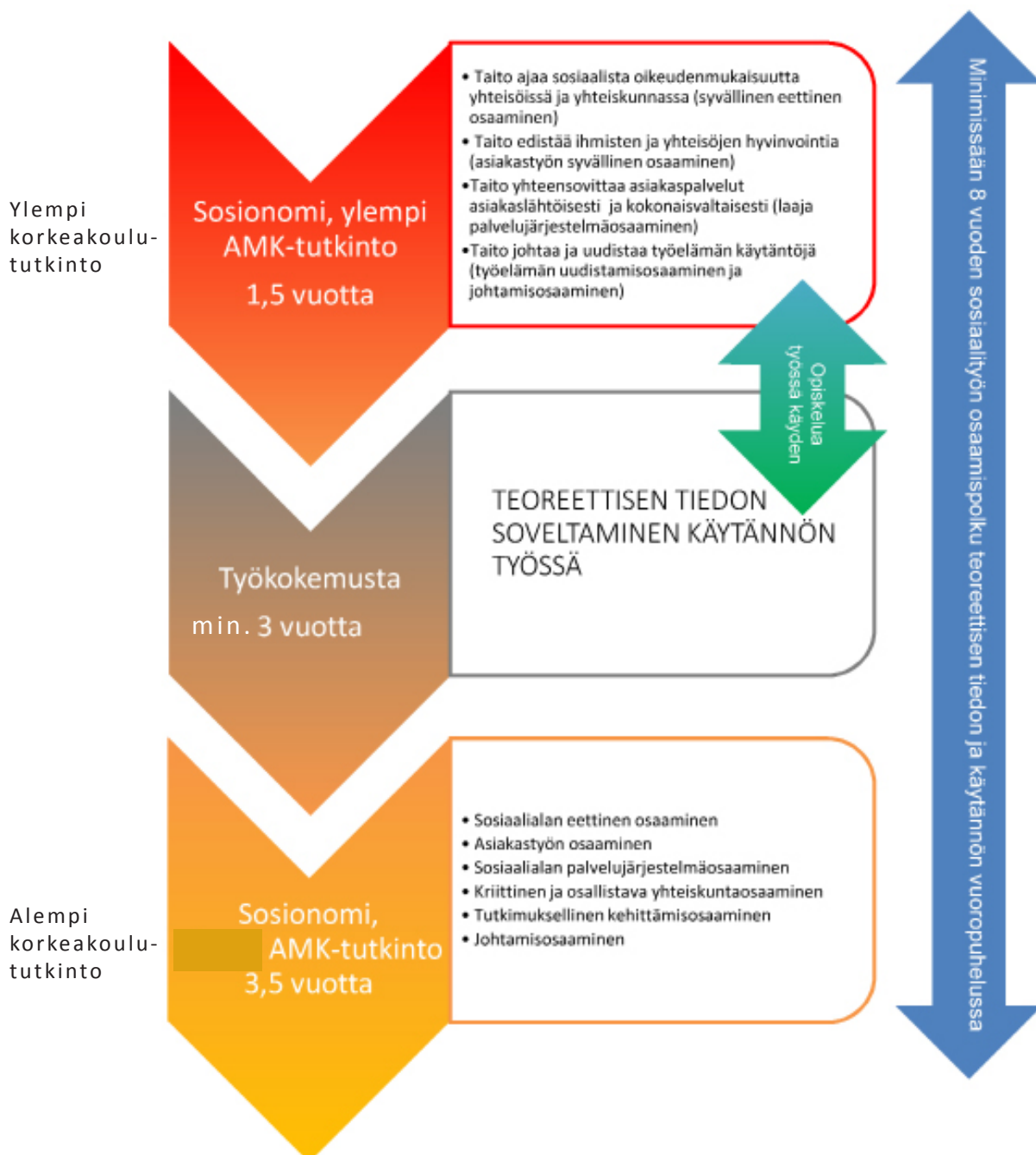

Sirkka Rousu & Merja Sinkkonen (toim.) ja verkoston YAMK-työryhmä

Sosionomi (ylempi AMK) -maisteritason tutkinto

Käytännöllistä viisautta ja ammatillista sosiaalityön asiantuntijuutta

AMMATILLINEN OSAAMINEN SYNTYY TEORIAN JA KÄYTÄNNÖN VUOROPUHELUSSA

Tutkinnon asema koulutusjärjestelmässä ja työelämässä

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto on ylempi korkeakoulututkinto

Ammattikorkeakouluissa on voinut opiskella ylempää ammattikorkeakoulututkintoa vuodesta 2005 alkaen - tätä edelsi tutkintokoulutuksen kokeiluvaihe vuosina 2002 - 2005. Tutkinto vakinaistettiin osaksi Suomen korkeakoulujärjestelmää vuonna 2005, ja se antaa kelpoisuuden tehtävään, jossa vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto. Lain mukaan ylempi ammattikorkeakoulututkinto on ylempi korkeakoulututkinto¹.

Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä² ja siitä johdetussa kansallisessa tutkintojen viitekehyksessä sosionomi (AMK) -tutkinto sijoittuu tasolle 6 yhdessä muiden alempien korkeakoulututkintojen kanssa ja sosionomi (ylempi AMK) -tutkinto tasolle 7 yhdessä muiden ylempien korkeakoulututkintojen kanssa.

Korkeakoulujärjestelmässä ylempi korkeakoulututkinto rakentuu suoritettuna alemman korkeakoulututkinnon tuottaman osaamisen perustalle. Ammattikorkeakouluissa koulutus toteutuu tiiviissä työelämäyhteistyössä, mikä mahdollistaa opiskelijoille oppimisen ja ammatillisen kasvun autenttisissa työympäristöissä ja jatkuvan käytännön ja teoreettisen tiedon vuoropuhelun.

Ylemmän korkeakoulututkinnon laajuus on sekä yliopistoissa että ammattikorkeakouluissa 300 op. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan tutkinnoissa: AMK-tutkinnon laajuus on 210 op ja ylempi AMK-tutkinnon 90 op. Sosiaalialalla on ylempi AMK-tutkintoja kaksi: sosionomi (ylempi AMK) ja vanhustyöhön suuntaava geronomi (ylempi AMK), joka pohjautuu geronomi AMK-tutkintoon.

Osaaminen sosiaalialan ja sosiaalityön eri tehtäviin

Sosiaalialan henkilöstön kelpoisuudesta työelämän eräisiin tehtäviin on säädetty vuonna 2005 voimaan tulleella lailla³. Laki tulee korvautumaan sosiaalihuollon ammattihenkilölailla⁴, jonka mukaan tutkinnon suorittaneen tulee hakea laillistamispäätös toimiakseen sosiaalihuollon ammattitehtävissä. Lain valmistelu on osa hallituksen rakennepoliittista ohjelmaa. Vaativiin sosiaalialan tehtäviin vaaditaan jatkossakin ylempi korkeakoulututkinto.

EU- ja ETA -valtioissa suoritettulla suomalaista sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoa vastaavalla tutkinnolla voi hakea oikeutta toimia Suomessa laillistettuna ammattihenkilönä sosiaalityössä. Vastaavasti voi suomalaisen sosionomi (AMK tai ylempi AMK) -tutkintonimikkeen haltija hakeutua johonkin muuhun EU- tai ETA -valtioon sosiaalityöntekijäksi. Kuitenkaan luonnos Ammattihenkilölaiksi ei edelleenkään antaisi suomalaisen sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon suorittaneelle oikeutta toimia Suomessa sosiaalityöntekijänä.

Sosiaalialalle suuntaavassa sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnossa tuotetaan osaaminen ylempää korkeakoulututkintoa edellyttäviin sosiaalihuollon ja sosiaalityön erilaisiin asiantuntija- ja johtamisen tehtäviin. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Sosiaalialan AMK-osaaminen -verkostohankkeessa 2007 - 2010 tuotettiin sosiaalialalle yhteiset ylempi AMK-tutkinnon kompetenssit: sosiaalialan asiantuntijaosaaminen, tutkimuksellisen kehittämisosaaminen sekä johtamisen osaaminen.⁵

Nämä ydinosaamiset tuotetaan jokaisen ammattikorkeakoulun sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon tutkinto-ohjelmassa. Ammattikorkeakoulujen sosiaalityöhön suuntaava minimissään kahdeksan vuoden käytäntösuuntautunut osaamispolku tuottaa sosiaalityön ja sosiaalityöntekijän tehtävissä vaadittavan osaamisen. Tutkinnon master-työ (opinnäytetyö 30 op) perustuu työelämän ajankohtaisen kehittämisidean tai ongelman määrittelylle ja ratkaisulle yhdessä työelämän kanssa. Opinnäytetyö valmistuu aina yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa.

1 Uudistettu Ammattikorkeakoululaki 932/2014,11 §.

2 European Qualifications Framework, EQF

3 Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005; Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 608/2005; Sosiaali- ja terveysministeriön opas 2007:18 Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla.

4 Sosiaali- ja terveysministeriön lakiluonnos hallituksen esitykseksi 24.11.2014 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9763020&name=DLFE-32637.pdf; HE 354/2014 vp.

5 Mm. Viinamäki Leena (toim.) 2010. Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025. Havaintoja päätelmiä sosionomien (AMK ja ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornio AMK-julk. 3/2010.

Sosiaalityöhön suuntaava opintopolku sisältää vahvan työelämän käytäntöosaamisen: aiempi AMK-tutkinto sisältää useita käytännön työharjoittelujaksoja sosiaalialan eri palveluissa, ja tutkinnon suorittamisen jälkeen pitää olla toiminut sosiaalialan ammattitehtävissä vähintään kolme vuotta ennen ylemmän AMK-tutkinnon opiskelua - useilla on alan työkokemusta tätä enemmän. Koulutusjatkumon kuluessa perehdytään sosiaalialan eri tehtäväalueisiin laajasti; kuten lapsiperheiden palveluihin, varhaiskasvatukseen, lastensuojeluun, koulun sosiaalityöhön, päihdepalveluihin, kuntouttavaan sosiaalityöhön, sosiaaliturvaan, mielenterveystyöhön, ikääntyneiden palveluihin ja hoivaan, vammais- palveluihin ja yhteisösosiaalityöhön.

Tutkinnon suorittaneiden työmarkkina-asema

Sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon suorittaneet sijoittuvat nimenomaan tehtäviin, joissa edellytetään sosiaalialan osaamista. Tutkinnosta valmistuneet sijoittuvat⁶ hyvin monipuolisesti työelämän erilaisiin asiantuntija-, kehittämis- ja johtamisen tehtäviin, kuten (ks. myös takakansi)

- sosiaalialan järjestöjen ja yritysten kehittämis- ja esimiestehtäviin, joissa tehtävän koulutusvaatimuksena on erityisesti sosiaalialalle soveltuva ylempi korkeakoulututkinto,
- valtion sellaisiin organisaatioihin, joissa vaaditaan sosiaalialan koulutus, kuten työvoimahallinnon ja sosiaalialan yhteisorganisaatiot (mm. työvoimanpalvelukeskus, TE-keskukset, Rikosseuraamuslaitos),
- sosiaaliturvaetuuksia hoitaviin organisaatioihin, kuten KELA:lle tai vakuutus- ja kuntoutuslaitoksiin esimerkiksi kuntoutusohjaajiksi ja -asiantuntijoiksi,
- kuntiin ja kuntayhtymiin sekä kunnallisiin liikelaitoksiin ja yhtiöihin työllistytään mm. palvelualueen johtajaksi, palvelualueen koordinaattoriksi, palveluesimieheksi, sosiaalijohtajaksi, päiväkodin johtajaksi, koulukuraattoriksi, johtavaksi sosiaaliohjaajaksi tai johtavaksi perhetyöntekijäksi,
- erilaisiin kehittämishankkeisiin projektipäälliköiksi, erityisasiantuntijoiksi osaamiskeskuksiin ja TKI-organisaatioihin,
- osa valmistuneista (AMK ja ylempi AMK) toimii myös sosiaalityöntekijöinä tai sosiaalityön johtajina järjestöissä, yhteisöissä ja yrityksissä.
- kuntien sosiaalityöntekijän ja lastenvalvojan tehtävissä ylempi AMK-tutkinnon suorittaneet katsotaan kuitenkin epäpäteviksi v.2005 sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuuslain sekä parhaillaan valmisteilla olevan Ammattihenkilölain mukaan. Kuitenkin arviolta kolmanneksessa kuntien sosiaalityöntekijän tehtävistä toimii määräaikaisena viranhaltijana sosionomi (AMK) tai (ylempi AMK) -tutkinnon suorittanut. Asiakastyön ja henkilöstön sekä johtamisen kannalta on kestävämpää, että sosiaalityössä virkasuhteita hoidetaan vuosi toisensa perään katkolla olevilla määräaikaisilla työntekijöillä. Kunnissa sosiaalityöntekijöiden työvoimapula myös helpottuisi kun sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon suorittaneet voisivat hakeutua ja toimia pätevinä sosiaalityöntekijöinä -tehtävässä vaadittava osaaminenhan tutkinnon suorittaneilla on.

Kunnat ovat kehittäneet mm. työvoimapulasta johtuen henkilöstön tehtävarakenteita ja moniammatillista tiimityötä niin, että kussakin ammattitehtävässä olisi siihen parhaiten soveltuva tutkinto ja sen tuottama osaaminen.

Ylempää korkeakoulututkintoa edellytettävissä tehtävissä määritetään milloin tarvitaan käytäntösuuntautunutta ammattikorkeakoulupohjaista sosiaalityön ja milloin teoreettisesti suuntautunutta yliopistopohjaista sosiaalityön osaamista. Rekrytoinnin tuleekin perustua sosiaalityön eri tehtävissä tarvittavan osaamisen mukaan. Ammattihenkilön laillistamispäätös ja sen liitteet kuvaavat hakijan osaamisen.

Osaajia vaativaan asiakastyöhön, johtamiseen ja työelämän toimintakäytäntöjen uudistamiseen

Ammattikorkeakoulujen sosionomi (ylempi AMK) -tutkinto tuottaa sosiaalialan ja hyvinvoinnin laaja-alaisia asiantuntijoita, jotka osaavat uudistaa ja johtaa asiakastyötä sekä kehittää sosiaalialan eri palvelualueiden toimintakäytäntöjä ja palveluja yhteistyössä asiakkaiden, monialaisten verkostojen sekä yhteisöjen kanssa. Yksi keskeinen osaamisalue on yhteiskunnallinen vaikuttamistyö sosiaalisten ongelmien ehkäisemisessä ja vähentämisessä mm. tutkimuksellisen kehittämisen menetelmin. Tutkinnon opetus kehittyy muuttuvien tarpeiden mukaan jatkuvassa keskusteluyhteydessä työelämän ja kansalaisten kanssa.

⁶ Mm. Viinamäki, Pohjola ja Kuosmanen 2013. Sosiaalisen ”paikka” sosiaalialan työ- ja koulutusmarkkinoilla. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen 17.12.2004–2012. (käsikirjoitus, tulossa); Kunnallinen työmarkkinailaitos KT -tutkinnot ja ammatit 2013.

Tutkinnon tietoperusta rakentuu yhteiskunta- ja kasvatustieteille, jossa sosiaalityö ja sosiaalipedagogiikka ovat vahvaa ydintä. Tieto rakentuu holistisesti teoreettisen tiedon ja käytännön toiminnan vuoropuhelussa kansalaisten ja asiakkaiden kanssa.

Tutkinnon koulutus ammattikorkeakouluissa

Sosiaalityöhön suuntaavaa sosionomi (ylempi AMK) -tutkintoa voi opiskella 13 ammattikorkeakoulussa. Tämän lisäksi sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnon voi suorittaa esimerkiksi terveyden edistämisen tai sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisen ja kehittämisen tutkinto-ohjelmissa. Kaikkiaan sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnosta valmistuu vuosittain noin 250–300 ammattilaista⁷. Valmisteilla olevan Ammattihenkilölain mukaan henkilön laillistamispäätöksestä käy ilmi tutkinnon suuntautumisvaihtoehto.

Tutkinnon opiskelu toteutuu käytännön työn ja teorian tiedon aidossa vuoropuhelussa; oppimistehtävät ja master-työ kytkeytyvät kansalaisten, heidän yhteisöjensä, asiakkaiden ja työelämän todellisuuteen. Käytännöllinen viisaus - fronesis (practical wisdom)⁸ rakentuu myös erilaisissa toimintaverkostoissa. Opiskelun kesto on 1,5–2 vuotta.

Sosionomi ylempi AMK-tutkinnon tuottama osaaminen

Ylemmän ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen tavoitteena⁹ on, että tutkinnon suorittaneella on:

1. laajat ja syvälliset tiedot sekä tarvittavat teoreettiset tiedot toimia työelämän kehittäjänä vaativissa asiantuntija- ja johtamistehtävissä;
2. syvälinen kuva omasta ammattialasta, sen asemasta työelämässä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä valmiudet seurata ja eritellä alan tutkimustiedon ja ammattikäytännön kehitystä;
3. valmiudet elinikäiseen oppimiseen ja jatkuvaan oman ammattitaidon kehittämiseen;
4. hyvä viestintä- ja kielitaito oman alansa tehtäviin sekä kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhön.

Sosiaalialan asiantuntijuus

Sosiaalialan asiantuntijuus koostuu ylemmässä ammattikorkeakoulututkinnossa teoreettisen tiedon lisäksi käytännöllisestä ja kokemuksellisesta tiedosta. Pelkkä teoreettinen tieto ei tee kenestäkään asiantuntijaa, vaan asiantuntijaksi opitaan käytännön ongelmanratkaisussa.

Taito sanalla viittaamme ”käsiyöammattiin”, jossa teoria ja vahva käytännön tieto yhdistyvät syväliniseksi taidoksi. Taitoa ei voi kertyä ilman käytännön tuottamaa arkityön kokemusta, jota ylemmästä AMK-tutkinnosta valmistuneilla on vuosia.

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto tuottaa sosiaalialan työelämätehtäviin ja tulevaisuuden yhteiskunnalle monenlaista lisäarvoa. Tärkeimpiä näistä ovat syvälinen eettinen sekä asiakastyön osaaminen, laaja palvelujärjestelmäosaaminen sekä työelämän uudistamisosaaminen ja sosiaalialan johtamisosaaminen.

Sosiaalialan erityisyys tulee esille erityisesti asiakkaiden kunnioittamisessa ja ihmisarvon tunnustamisessa, sosiaalialan erityisyydessä usein viimesijaisena palveluna sekä asiakaslähtöisyydessä toiminnan läpileikkaavana periaatteena siten, että asiakas on myös johtamisen keskiössä.

Syvälinen eettinen osaaminen: Taito ajaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta yhteisöissä ja yhteiskunnassa

Tutkinnosta valmistuville on kehittynyt eettinen sensitiivisyys – herkkyys ihmisten tarpeille ja yhteiskunnallisille vaikutussuhteille sekä taito tehdä näkyväksi kansalaisten hyvinvointitarpeet, hyvinvointivaikutukset ja vaikuttavuutta tuottavat mekanismit sekä edistää niiden huomioonottamista yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja käytännön asiakastyössä.

⁷ http://vipunen.fi/fi-fi/Opetushallinnon_tilastopalvelu; ks. myös ARENE

⁸ Kinsella A.E. & Pitman A: (Eds.) 2012. Phronesis as Professional Knowledge. Sense Publisher. Rotterdam.

⁹ Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 352/2003, 7 a §

Heillä on taito ja rohkeus eettiseen päätöksentekoon ja eettiseen johtamiseen. Heillä on myös taito hyödyntää analyyttisesti vuorovaikutuksen lähestymistapoja sosiaalisesti kestävien tulosten aikaansaamiseksi.

Asiakastyön syvällinen osaaminen: Taito edistää ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointia

Tutkinnosta valmistuvilla on taito ymmärtää ihmisten arkea ja työelämän käytäntöjä. He osaavat hyödyntää opintojen aikana muodostamaansa tietoperustaa ja kykenevät jäsentämään kokemustietoa yhteiskunnalliseen sekä asiakastyön ja asiakkaan kontekstiin. Opiskelun toteutuminen työelämän rinnalla ja kanssa, sekä opiskelussa toteutuva osaamisen jakaminen toisten kanssa, lisäävät osaamista sosiaalialan eri palvelualojen käytäntötiedon kytkeytymisestä yhteiskunnalliseen ja asiakastyön kontekstiin.

Tutkinnosta valmistuvilla on taito toimia kulttuurisensitiivisesti sekä monikulttuurisissa työyhteisöissä että eri kulttuureista kotoisin olevien asiakkaiden parissa.

Heillä on taito hyödyntää, ohjata ja johtaa toimintaverkostoja sosiaalialan kysymysten ja ongelmien ratkaisemisessa sekä taito tehdä ja uudistaa sosiaalialan vaativaa asiakastyötä ja johtaa asiakaspalveluyksikköjä.

Laaja palvelujärjestelmäosaaminen: Taito yhteensovittaa asiakaspalvelut asiakaslähtöisesti ja kokonaisvaltaisesti

Tutkinnosta valmistuvilla on taito vaikuttaa hyvinvointia luovaan yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikkaan ja palvelujärjestelmän ja lainsäädännön uudistamiseen. Lisäksi heillä on taito analysoida ja reflektoida työskentelyä toiminnan ja organisaatioiden eri tasoilla sekä taito havainnoida ja analysoida toimintaympäristön muutosta ja edistää sosiaalialan uudistumista muuttuvien tarpeiden mukaan.

Työelämän uudistamisosaaminen ja johtamisosaaminen: Taito uudistaa työelämän käytäntöjä ja johtaa asiakastyötä ja sen palveluyksikköjä.

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto tuottaa tutkimuksellista kehittämisosaamista, jossa näkyvät sosiaalialan erityispiirteet. Tutkinnosta valmistuvilla on taito käyttää sellaisia työotteita ja menetelmiä, jossa toiminnan uudistamiseen ja kehittämiseen saadaan mukaan kaikki asiaan kuuluvat toimijat, kuten asukkaat, asiakkaat, eri työntekijät, päättäjät, eri toimialojen ja tieteenalojen toimijat. Sosiaalialan tutkimuksellinen kehittäminen kannustaa ja mahdollistaa kaikkien toimijoiden mukana olon, osallistumisen ja aktiivinen toiminnan.

Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto tuottaa myös taidon ja rohkeuden nostaa kehittämisen ja tutkimuksen keskiöön yhteiskunnan ”ilkeät” ongelmat (kehittämisen- ja tutkimustehtävän kohteen määrittelyssä) sekä taidon rakentaa kehittämis- ja tutkimustyötä lähtökohtaisesti ihmisten hyvinvointia edistävästi ja vaikuttavasti.

Myös taito tuottaa yhteistoiminnallisten prosessien avulla luotettavaa uutta tietoa ja uudistaa sosiaalialan toimintaa tietoperustaisesti kuuluvat tutkinnon tuottamaan osaamiseen.

Sosiaalialan johtamisen erityispiirteet tulevat myös esille tutkinnon tuottamassa osaamisessa.

Tutkinnosta valmistuvilla on taito johtaa työyhteisöjä huomioiden asiakastyön tunnekuormitus sekä taito toimia ja johtaa sosiaalialan ammattieettisten periaatteiden mukaan ja eettisesti rohkealla tavalla. Heillä on myös taito johtaa ”ihmisten iholla” tapahtuvaa asiakastyötä.

Tutkinto tuottaa myös taidon johtaa toimintaa hyvinvointia edistävästi ja taidon havaita ja toimia sosiaalisten ongelmien vähentämiseksi, sekä ohjata, koordinoita ja johtaa yhteisöllistä työskentelyä ongelmien ratkaisemiseksi sekä taidon toimia monialaisissa verkostoissa ja johtaa niitä.

Sosiaalialan johtajilta vaaditaan myös taitoa käyttää julkisia varoja eettisesti kestävällä tavalla ja taitoa toimia ja aktiivisesti vaikuttaa osana yhteiskuntapoliittista järjestelmää. Tutkinto tuottaa näiden lisäksi taitoa ohjata ja johtaa toimintaa sosiaalialan erityislainsäädännön ja normien edellyttämällä tavalla sekä taitoa käyttää ja tuottaa sosiaalialan spesifiä tietoa johtamisessa.

Osaajia vaativissa sosiaalialan asiantuntija- ja johtajatehtävissä

Sosionomi (ylempi AMK) -tutkinnosta valmistuneet toimivat monissa tehtävissä

Johtamisessa

- sosiaalijohtaja
- vammaistyön johtaja
- kotihoidon palveluesimies
- työllisyysasioiden päällikkö
- aluejohtaja
- toimitusjohtaja
- apulaisjohtaja
- toiminnanohjaaja (aluetyö ja suunnittelu)
- palveluesimies
- toimiston johtaja
- päiväkodin johtaja
- palvelutalon johtaja

Kehittämisessä

- kehittämisspällikkö
- suunnittelija
- projektipäällikkö
- erikoissuunnittelija
- projektityöntekijä

Asiakastyössä

- lastentarhanopettaja
- päivähoidon ohjaaja
- ehkäisevän työn koordinaattori
- toiminnanohjaaja
- sosiaaliohjaaja
- vastaava sosiaaliohjaaja
- ohjaaja
- potilasasiamies
- nuorisosihteeri
- erityisryhmätoiminnan koordinoija

- koulukuraattori
- vs. sosiaalityöntekijä
- vs. johtava sosiaalityöntekijä
- sosiaalityöntekijä
- vs. lastenvalvoja

- perhetyöntekijä
- johtava perhetyöntekijä
- johtava sosiaaliohjaaja
- palveluohjaaja

